

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 145/2021-36

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Molnára a sudcov Jany Laššákovej a Ľuboša Szigetiho (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej [REDAKOVANÉ], advokátkou, [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], proti postupu Okresného súdu Bratislava II v konaní vedenom pod sp. zn. 21 C 173/2015 takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Bratislava II v konaní vedenom pod sp. zn. 21 C 173/2015 **p o r u š e n é b o l i**.
2. Okresnému súdu Bratislava II **p r i k a z u j e** v konaní vedenom pod sp. zn. 21 C 173/2015 konať bez zbytočných prietáhov.
3. Sťažovateľke **p r i z n á v a** finančné zadost'učinenie v sume **2 000 eur**, ktoré **j e** Okresný súd Bratislava II **p o v i n n ý** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Okresný súd Bratislava II **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľke trovy konania v sume **375,24 eur** a zaplatiť ich na účet jej právnej zástupkyne [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ], do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Ústavný súd uznesením č. k. II. ÚS 145/2021-18 z 18. marca 2021 prijal ústavnú sťažnosť sťažovateľky na ďalšie konanie v časti, ktorou sa domáhala vyslovenia porušenia svojho základného práva podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a svojho práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Bratislava II

(ďalej aj „okresný súd“ alebo „súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 21 C 173/2015 (ďalej len „namietané konanie“).

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplývajú nasledovné skutočnosti:

V namietanom konaní sťažovateľka je žalovanou v spore o zaplatenie 27 500 eur s príslušenstvom. Žalobu podali 15. apríla 2015 rodičia bývalého manžela sťažovateľky.

3. Súd vo veci nariadil dve pojednávania, na ktorých sa uskutočnil výsluch účastníkov a svedkov žalobcov 16. októbra 2015 a 20. novembra 2015. Následne odročil konanie na neurčito pre účely znaleckého dokazovania grafológom – listiny, ktorej pravosť sťažovateľka popierala.

4. Uznesenie o nariadení dokazovania vyhotovil okresný súd 1. decembra 2015. Ustanovená znalkyňa oznámila súdu, že v uloženej lehote nie je schopná posudok vypracovať. Ani druhá ustanovená znalkyňa znalecký posudok v určenej lehote nevypracovala pre nedostatok súčinnosti zo strany žalobcov. V poradí tretiu súdom ustanovenú znalkyňu potom, ako žalobcovia nepredložili preskúmať sa majúcu listinu, vyzval súd na vrátenie spisu v apríli 2019.

5. Po vrátení spisu 2. decembra 2019 sťažovateľka doručila vyjadrenie k žalobe. Súd nariadil viaceré termíny pojednávania v októbri 2019, marci a apríli 2020, ale tieto boli zrušené a posledné pojednávanie sa uskutočnilo až 22. júna 2020.

II.

Argumentácia sťažovateľky

6. Ťažiskovou námietkou sťažovateľky je, že súd prvej inštancie vo veci koná 6 rokov bez toho, aby vydal čo i len jediné rozhodnutie vo veci samej. Konali sa len 3 pojednávania a znalecké dokazovanie bez výsledku trvalo takmer 3 a pol roka. Postup súdu vo viacerých smeroch vykazuje znaky nesústredenosti a nelogickosti, ktoré spôsobujú, že trvá neprimerane dlho. S ohľadom na výšku uplatňovaného nároku, ktorý znamená pre sťažovateľku existenčné ohrozenie, má trvanie sporu aj závažné dôsledky pre jej život a životnú pohodu. Fakticky od roku 2011 je systematicky šikanovaná spormi, za ktorými stojí rodina žalobcov. Ďalšie prietahy v konaní a nepredvídateľný postup súdu, ktorý je možné vnímať ako šikanóznny, sú preto mimoriadne stresujúce a majú negatívny dopad na jej psychické zdravie.

7. Sťažovateľka navrhla, aby ústavný súd vyslovil, že postupom okresného súdu bolo porušené jej základné právo podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, a prikázal okresnému súdu konať bez zbytočných prietahov. Sťažovateľka tiež žiada priznať finančné zadosťučinenie 3 000 eur a náhradu trov konania.

8. Ústavný súd podľa § 58 ods. 3 č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) (berúc do úvahy aj predchádzajúce stanoviská účastníkov konania podľa právnej úpravy účinnej do 31. decembra 2020) vec prejednal a rozhodol bez nariadenia ústneho pojednávania, pretože na základe obsahu podaní dospel k záveru, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

III.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

9. Okresný súd k ústavnej sťažnosti uviedol, že sa nestotožňuje s vyjadreniami sťažovateľky o porušovaní jej základných práv. Súčasne bola predložená podrobná chronológia procesných úkonov, z ktorej vyplývajú tie isté skutočnosti, ako sú uvedené v bode 2 až 5. Na treťom pojednávaní uznesením súd stanovil sťažovateľke lehotu 10 dní na predloženie dôkazov. Dňa 28. augusta 2020 právny zástupca žalobcov oznámil, že dôkazy dosiaľ neboli doručené. Dňa 2. októbra 2020 súd vydal uznesenie o uložení poriadkovej pokuty právnomu zástupcovi sťažovateľky. Termín pojednávania nariadený na 6. november 2020 zrušil súd z dôvodu rizika spojeného so šírením COVID-19. Nový termín pojednávania určil následne na 10. február 2021, ktoré sa však nekonalo, pretože 28. januára 2021 žalobcovia nesúhlasili s pojednávaním v ich neprítomnosti. Dňa 19. mája 2021 sa ďalšie pojednávanie už konalo za prítomnosti právnych zástupcov sporových strán, keď predtým okresný súd zamietol žiadosť právneho zástupcu žalobcov z 18. mája 2021 o jeho odročenie z dôvodu práceneschopnosti žalobcu. Okresný súd tiež zamietol návrhy právneho zástupcu sťažovateľky na doplnenie dokazovania výsluchom navrhnutých svedkov z dôvodu nehospodárnosti a pojednávanie odročil na 9. júl 2021.

III.2. Replika sťažovateľky:

10. Sťažovateľka sa k stanovisku okresného súdu v stanovenej lehote nevyjadřila.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

11. Podstata námietok sťažovateľky v súvislosti s namietaným porušením jej označených práv podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru je založená na neefektívnej činnosti okresného súdu v namietanom konaní, ktorý za 6 rokov konania nedokázal rozhodnúť v merite veci.

12. Z doterajšej judikatúry ústavného súdu vyplýva, že medzi obsahom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a obsahom práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (II. ÚS 55/98, I. ÚS 132/03). Z tohto vyplýva, že právne východiská, na základe ktorých ústavný súd preskúmava, či došlo k ich porušeniu, sú vo vzťahu k označeným právam v zásade identické.

12.1. Povinnosť súdu a sudcu konať bez prietahov podľa právnej úpravy účinnej do 30. júna 2016 vyplývala z § 6 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“) a podľa právnej úpravy účinnej od 1. júla 2016 je *expresis verbis* zakotvená ako základný princíp civilného sporového konania v čl. 17 Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“), podľa ktorého súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným prietahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania strán sporu a iných osôb. Tento základný princíp konania je premietnutý do ďalších ustanovení Civilného sporového poriadku so zohľadnením osobitostí jednotlivých druhov konaní. Napríklad povinnosť súdu konať bez prietahov vyplýva z § 157 ods. 1 CSP, podľa ktorého súd postupuje v konaní tak, aby sa mohlo rozhodnúť rýchlo a hospodárne, spravidla na jedinom pojednávaní s prihliadnutím na povahu konania, z ustanovení § 153 CSP o sudcovskej koncentrácii konania, ďalej z ustanovení

§ 168 – § 172 CSP o predbežnom prejednaní sporu a následkoch neprítomnosti strán, aj z § 179 ods. 1, podľa ktorého pojednávanie vedie súd tak, aby sa mohlo rozhodnúť spravidla na jedinom pojednávaní s prihliadnutím na povahu konania a účel tohto zákona, alebo § 183 ods. 1 prvej vety, podľa ktorej pojednávanie sa môže odročiť len z dôležitých dôvodov.

13. Podľa konštantnej judikatúry ústavného súdu účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov (v primeranej lehote) v jeho všeobecnom poňatí je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia príslušného štátneho orgánu (II. ÚS 26/95, I. ÚS 47/96). Samotným prerokovaním veci na štátnom orgáne sa právna neistota osoby neodstráni. Ústavné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov (v primeranej lehote) sa splní až právoplatným rozhodnutím štátneho orgánu, na ktorom sa osoba domáha odstránenia právnej neistoty ohľadne svojich práv (pozri napr. I. ÚS 47/96, II. ÚS 22/96). Prietahy v konaní či nečinnosť orgánu verejnej moci sú ústavným súdom hodnotené ako iný zásah orgánu verejnej moci. Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len ESĽP) vo svojich rozhodnutiach (rozsudok ESĽP vo veci H. proti Francúzsku z 24. 10. 1989, rozsudok ESĽP vo veci Katte Klitsche de la Grange proti Taliansku z 27. 10. 1994 a rozsudok ESĽP vo veci Scordino proti Taliansku č. 1 z 29. 3. 2006) viackrát vyzdvihol dôležitosť správy súdnictva bez prietáhov, ktoré môžu ohroziť jeho účinnosť a dôveryhodnosť. Podľa stabilizovanej judikatúry sa otázka, či v konkrétnom prípade bolo porušené základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ako aj právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, skúma s ohľadom na konkrétne okolnosti každého jednotlivého prípadu najmä z pohľadu troch základných kritérií: zložitost' veci, správanie účastníka konania a postup súdu (I. ÚS 41/02, III. ÚS 111/02, IV. ÚS 272/04). V súlade s judikatúrou ESĽP ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa [Comingersoll S.A. (Veľká komora), Sürmeli proti Nemecku (Veľká komora), Záborský a Šmáriková proti Slovenskej republike, rovnako tak aj I. ÚS 19/00, I. ÚS 54/02, II. ÚS 32/02, IV. ÚS 187/07)].

14. V konaní pred okresným súdom je sťažovateľka žalovanou stranou. Z predloženého spisu sp. zn. 21 C 173/2015 ústavný súd nezistil, že by išlo o právne alebo skutkovo zložitú vec. Napokon ani okresný súd nepoukázal na prípadnú zložitost' veci, ktorá mohla mať vplyv na doterajšiu dĺžku konania.

15. Ďalej zistil, že na strane sťažovateľky sa nevyskytli významné skutočnosti, ktoré mohli výrazne prispieť k prietahom v napadnutom konaní. Okresný súd tiež nemal konkrétne námietky na prípadné problémové správanie sťažovateľky a jej právnej zástupkyne.

16. Z prehľadu procesných úkonov vykonaných v predmetnom konaní ústavný súd dospel k názoru, že okresný súd nekonal vo veci samej efektívne a sústredene a o žalobe žalobcov doteraz nerozhodol.

16.1. Neefektívne úkony, ktoré vo svojom súhrne spôsobili prietahy v predmetnom konaní, boli zistené od 1. decembra 2015, keď vo veci okresný súd nariadil znalecké dokazovanie a trvali až do 15. apríla 2019 (viac ako 40 mesiacov), keď bol vrátený spis súdu od tretej znalkyne bez relevantného výsledku. Obdobie znaleckého dokazovania je z pohľadu ústavného súdu obdobím nečinnosti okresného súdu, pretože v ňom okresný súd neurobil nič pre odstránenie stavu právnej neistoty sťažovateľky aj napriek tomu, že pri ustanovovaní znalca mohol so znalcami

vopred prerokovať, či môžu v požadovanej lehote úkon vykonať, a bolo aj jeho povinnosťou metodicky usmerňovať a riadiť činnosť znalcov vrátane zabezpečenia aktívnej súčinnosti strán sporu v znaleckom dokazovaní. Znalci pritom na absenciu tejto spolupráce upozorňovali súd (napr. č. l. 69 – 70, 76, 77, 91, 117, 118 a č. l. 257), ktorý však nevykonával žiadne účinné opatrenie na odstránenie týchto prekážok, reagoval len ustanovením nových znalcov (č. l. 71, 113).

17. Ústavný súd je toho názoru, že už samotná dĺžka konania viac ako 6 rokov bez rozhodnutia vo veci samej je z ústavnoprávneho hľadiska neakceptovateľná a ničím neospravedliteľná a nepochybne signalizuje, že v napadnutom konaní nedošlo k naplneniu účelu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov, ktorým je odstránenie právnej neistoty účastníkov konania (m. m. II. ÚS 217/06, IV. ÚS 280/2011, III. ÚS 129/2012, III. ÚS 269/2012).

18. Ústavný súd na základe vykonaného posúdenia dospel k záveru, že postupom okresného súdu v napadnutom konaní došlo k porušeniu základného práva sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (prvý výrok nálezu).

V.

Prikázanie vo veci konať a priznanie primeraného finančného zadosťučinenia

19. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak porušenie základných práv podľa odseku 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal. Podľa § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody sťažovateľa svojou nečinnosťou, vo veci konal.

20. Vec sťažovateľky nebola ku dňu rozhodovania ústavného súdu o ústavnej sťažnosti meritórne ukončená, preto ústavný súd prikázal okresnému súdu podľa čl. 127 ods. 2 ústavy a § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde konať v predmetnej veci bez zbytočných prieťahov (druhý výrok nálezu).

21. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie. Podľa § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže priznať sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie, ak o to požiadal. Podľa § 123 ods. 2 zákona o ústavnom súde ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, v ústavnej sťažnosti uvedie rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha. Podľa § 135 ods. 1 a 2 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd prizná sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie, orgán verejnej moci, ktorý porušil základné práva alebo slobody, je povinný sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie zaplatiť do dvoch mesiacov od nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia ústavného súdu. Ak ten, komu bolo uložené zaplatiť sťažovateľovi finančné zadosťučinenie, v tejto lehote priznané finančné zadosťučinenie sťažovateľovi nezaplatí, v zmysle odseku 2 citovaného ustanovenia sa zvyšuje finančné zadosťučinenie priznané ústavným súdom o 5 % za každý aj začatý rok omeškania až do jeho zaplatenia.

22. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti žiada priznať primerané finančné zadosťučinenie v sume 3 000 eur, ktoré odôvodňuje pocitmi bezmocnosti a právnej neistoty, čo má negatívny dopad

na jej psychické zdravie. Pri určení primeraného finančného zadosťučinenia ústavný súd vychádzal zo zásad spravodlivosti aplikovaných Európskym súdom pre ľudské práva, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu. Vzhľadom na konštatované zbytočné prietahy, neefektívny postup, ako i neodôvodnenú nečinnosť okresného súdu a neprimeranú dĺžku rozhodovania okresného súdu v namietanom konaní, majúc na pamäti to, že cieľom priznania primeraného finančného zadosťučinenia je len zmiernenie ujmy pocítovanej z porušenia základných práv alebo slobôd zaručených ústavou, resp. záväznou medzinárodnou zmluvou, považoval priznanie sumy 2 000 eur za primerané finančné zadosťučinenie (tretí výrok nálezu).

VI.

Trovy konania

23. Ústavný súd napokon rozhodol aj o náhrade trov konania sťažovateľky, ktoré jej vznikli v dôsledku jej právneho zastúpenia v konaní vedenom pred ústavným súdom. Podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti nahradil inému účastníkovi konania jeho trovy.

23.1. Ústavný súd pri rozhodovaní o priznaní trov konania vychádzal z priemernej mzdy zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky za I. polrok roku 2020 (§ 1 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov, ďalej len „vyhláška“), ktorá bola podľa Štatistického úradu Slovenskej republiky v sume 1 062 eur.

23.2 Ústavný súd priznal náhradu za dva úkony právnej služby vykonané v roku 2020 (prevzatie a prípravu zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti) v súlade s § 11 ods. 3, § 13 ods. 2, § 13a ods. 1 písm. a) a c) a § 16 ods. 3 vyhlášky právnej zástupkyňi [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ]. Odmena advokátky v konaní pred ústavným súdom za jeden úkon právnej služby vykonaný v roku 2020 je 1/6 z výpočtového základu, čo v zmysle citovaných ustanovení vyhlášky predstavuje sumu 177 eur. Náhrada za dva úkony právnej služby vykonané v roku 2020 spolu s režijným paušálom (2 úkony právnej služby plus 2-krát 10,62 eur režijný paušál) predstavuje sumu 375, 24 eur (štvrtý výrok nálezu).

24. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právnej zástupkyne sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označenej v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

25. S poukazom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok, sa pod právoplatnosťou rozhodnutia uvedenou vo výroku tohto rozhodnutia rozumie jeho doručenie poslednému z účastníkov konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 2. júna 2021

Peter Molnár
predseda senátu